

Kapitel 4

FASCISMEN SNIGER SIG IND I SKOLEN

I skolen havde jeg to sang- og musiklærere, hr. Jensen og hr. Hansen, som simpelthen burde have været udstoppet og udstillet på museum. De var uden al tvivl noget sindssyge. Jensen kunne man bringe på vanviddets rand med meget små midler. Vi sang bevidst falsk; jeg kunne i øvrigt ikke andet, og det lød selv i mine umusikalske ører helt ad helvede til. Læreren gik så rundt i rækkerne for at finde den eller de formastelige. Jeg røg hver gang, for jeg var og er stadig falsk, så det batter. En dag stod han spyttende og hvæsende, medens han var ved at bide tungen over. Jeg kiggede op på ham og sagde, meget uskyldigt:

– Jamen hr. Jensen, De har selv bedt mig synge, og jeg kan ikke gøre det bedre, jeg er falsk.

– Din frække laban, skreg han og hamrede violinbuen lige ned i hovedet på mig. Buen knækkede, og det gjorde vanvittigt ondt. Jeg rejste mig, og han nærmede sig, men han kunne godt se, at hvis han slog, ville der blive svaret igen. Jeg var eddersplitter rasende, men kold og rolig. Med hænderne i forsvarsstilling meddelte jeg ham, at jeg ville klage, og at jeg ville bede om at blive fritaget for hans timer. Jeg gik til inspektøren og klagede. Jeg havde det engleblide ansigt på, viste ham bulen og græd hjerteskræende. Han kunne ikke fritage mig, men jeg måtte da have lavet noget galt, mente han.

– Nej, jeg kan ikke synge. Min stemme er i overgang, så jeg har blot sunget, så godt jeg kunne, fordi jeg fik ordre til det, forklarede jeg.

Han forstod mig, og han ville snakke med læreren – men fritage mig kunne han ikke. Jeg betroede ham, at jeg ville klage til min mor og far. Min far var musiker og kapelmester. Jeg brokkede mig derhjemme, men far sagde:

– Nåh, han basker dig nu ikke en gang til med buen, den er for dyr.

– Hvis nu jeg smadrer violinen, hvad så med dig, far?

– Hvad vil dine kammerater sige?

– De vil – hvis de ikke kan finde på noget andet – sige, at de tror han faldt over sine egne ben, eller at de ikke har set eller hørt noget.

– Du vil ikke høre en lyd fra mig, min dreng, Hr. Jensen er en skiderik.

En anden ondkabsfuld lærer kaldte vi »Stille Hansen«. Vi var skrækslagne for dette umenneskelige væsen med hans kolde stenansigt med det glatte, pomadiserede hår – her var vores overmand. Vi overgav os betingelsesløst. Som slaver lystrede vi hans mindste vink. En af hans fornøjelser var at give karakterer.

En ad gangen blev vi kaldt op og skulle synge foran de andre klassekammerater, medens han spillede på violinen. Jeg kunne simpelthen ikke. Hele klassen stirrede forventningsfuldt op, klar over, at noget ville ske. Jeg fremstammede

– Min stemme er i overgang.

Jeg fik fem slag. Svinet slog af al magt. Jeg fortrak ikke en mine, der kom ikke en lyd over mine læber. Hold da kæft, hvor det sved. Ved aftensmaden sagde far:

– Sæt dig ordentligt på stolen dreng. – Det kan jeg ikke.

– Hvorfor ikke? Der var ingen grund til at fortælle ham det, for han betragtede lærere som nogle vatpikke, der ikke kunne nogen verdens ting. Hvis jeg beklagede mig over at have fået et par på tæven, sagde han gerne, at de nisser ikke kan slå, og så fik jeg en på skrinet af min far.

På den måde lærte man at holde kæft. – Nå, du har nok fået slav. Lad mig se. Ned med bukserne. Nåh, du har nok fået Stille Hansen, den møghund. Jeg har også fået de fem slag, du ved godt, at han har slået »A« i den ene balle og »V« i den anden, ikke?

Joh, det vidste jeg da kun alt for godt. Far spurgte:

– Hvad har du lavet? Han forlangte at få sandheden, den hele og fulde sandhed. Han fik den.

– Nu skal du bare se, det her klarer vi nemt nok. Først tager vi op på hospitalet, for huden er slået i stykker, og så anmelder vi Stille Hansen for vold.

Fatter var ikke til at stoppe. Stille Hansen forsvandt ud af mit liv.

Datidens parole i skolen var, at »børn skulle bøjes og opdrages« – ikke mindst de fascistiske lærere syntes, at dette var et godt pædagogisk princip.

EN FOLKESKOLE FOR FOLKETS BØRN

I de fire mellemskoleår skulle vi skrive stil hver uge. En dag opdagede jeg, at læreren – en sød, skikkelig og rar fyr – overhovedet ingen kontrol havde med, hvem der afleverede stil. Resultat: Han så på fire år højst fire eller fem stile fra mig.

Regne- og matematiklæreren var en kæmpestor, fed og lasket herre, der absolut ikke passede sit arbejde. Han var besat af kortspil og kom fast 10-15 minutter inde i timen, som han indledte med at galoppere op og ned imellem rækkerne og spørge:

– Hvad har du så? Det betød, at man som regel kunne nå at skrive hjemmeopgaverne af efter en kammerat. Men en dag havde jeg blot noteret resultaterne fra en facitliste. Jeg flagrede med fingeren halvt oppe, da han spurgte mig.

Han fik et galt resultat og ville nu se mine udregninger. Der var ingen. Jeg bladrede rundt i bogen, tog et andet hæfte op af tasken og bladrede febrilsk, spillede rollen som den, der har gjort sine lektier.

– Nåh, sagde han, lad det være. Heller ikke hos ham lærte jeg noget som helst andet end unoder og at hade de voksne.

En dag blev jeg kaldt op til tavlen og skulle gøre rede for lektionen. Jeg var blank, han borede, og pludselig gik det op for ham, at han havde haft en elev i næsten fire år uden at have lært ham noget.

Mor blev kaldt over på skolen, og nu var hævnens time kommet, nu kunne de vippe en genstridig elev ud. Mor og jeg lovede bod og bedring, nu skulle jeg nok tage mig sammen osv. Vi blev ydmyget, men mest mor. Jeg følte, hvordan hun krøb, ikke for sin egen, men for min og min »fremtids skyld«. Allernådigst bevilligede man at flytte mig op i næste klasse på prøve.

En lærerstuderende blev hyret, og i mange eftermiddagstimer måtte han og jeg slide. Det blev da også noget bedre. At jeg var luddoven og ikke gjorde mine lektioner, kunne skyldes, at der aldrig var plads ved spisebordet, og at der aldrig var ro i stuen. Koncentration var en mangelvare med en violin eller en saxofon i øret.

NAZISTISK SMITTE I SKOLEN

I skolen var tidens ideologier trængt frem. Nazismen havde langt større indflydelse, end nogen kan forestille sig. I gymnastik hoppede vi rundt i en uopvarmet sal med nøgen overkrop og bare fødder. Devisen var, at vi skulle hærdes.

»Modstå kulden og du vil forblive sund og rask, du kan ikke blive forkølet«. Niels Bukh var en nazistisk gymnastiklærer. Hans metoder og teorier, som smittede af på det ganske kongerige, måtte vi udføre til punkt og prikke. Men værst var det, at små uselvstændige pudseklude til lærere var blevet smittet af den nazipropaganda, der drev over landet.

Den nazistiske krigsmaskines nedtromling af demokratierne betød, at flere af dem blev forvandlet til krigsgale, militærliderlige og kommanderende uhyrer. Når det ringede ind, stod klasse efter klasse på snorlige rækker i skolegården, vel omkring 800 drenge. »Korporalen« fór rundt og rettede ind, og når han syntes, vi stod pænt nok, blev der skreget: »Alle ret!«

Hvis ikke vore træsko blev knaldet sammen i ét eneste brag, var det om og om igen. Hertil skal tilføjes, at termometeret svingede omkring 15-20 graders frost, og vi stod i vort tynde tøj. En dag blev det for meget for min sidekammerat, han skreg af fuld hals:

– Hold kæft. Tror du, det er en militærskole?

Læreren, der var gårdvagt, mistede fuldstændigt besindelsen. Synderen skulle melde sig. Hvem fanden ville gå op foran en voksen mand, der hvæsedede og spyttede som en gal?

– Hvis ikke han melder sig, så skal jeg nok finde ham, og så Gud nåde og trøste ham, den arme djævel, for straffen vil blive hård.

Men ingen meldte sig.

– Hvis ikke han melder sig, er det, fordi han er fej, så er han en tøsedreng, skreg læreren for at appellere til vor stolthed, til vort billede af et drenge- og mandsideal. Min sidemand rykkede mig i ærmet og spurgte hviskende:

– Skal jeg melde mig? – Nej, for Fanden!

Klasserne blev kommanderet ind i varmen, men de tre klasser, som læreren formodede, tilråbet var kommet fra, blev holdt tilbage. Vi frøs, og læreren frøs.

Igen talte han til vore ædlere følelser. Umærkeligt, uden at der blev sagt et ord mellem os knægte, voksede et had frem mod tyrannen; alle var indstillet på at tage øretæverne i den rækkefølge, de måtte komme. En lille knægt dukkede op.

– Hr. lærer, jeg tror godt, jeg ved, hvem det er.

Selv om han ikke var helt sikker, udpegede han Finn. Klasserne fik lov til at gå op på nær de tre, der stod omkring »synderen«. Læreren kastede sig over Finn, hev ham i kindflæsket, under hagen og i håret og gav ham nogle ordentlige nødder med knyttet hånd. Finn nægtede alt. Turen kom til os andre, men kulden havde efterhånden gjort sit indtog, også læreren frøs. Under eskorte blev vi ført op i klassen.

Vi fik ikke mulighed for at lave aftaler – forklaringer. I klasseværelset fortsatte han helt ubehersket. Den lærer, vi normalt skulle have, så bekymret til, men blev bedt om at tage gårdvagtens time. Der blev brugt alle kneb, selv de mest beskidte.

Der blev slået, knebet, hevet, men der kom ingen tilståelser. Da det blev min tur, startede jeg med at vræle og hyle, og når han hev mig op i håret, kunne jeg som en ledeløs dukke dingle rundt og tørre snot og spyt af i hans frakke, samtidig med at jeg godt og grundigt jokkede ham over tærerne. Det lykkedes også at få pudset træskoene i hans bukseben.

– Du må da have hørt noget? – Det har jeg også.

– Hvad har du hørt?

– Jo, jeg havde da hørt, at hr. læreren havde råbt »Alle ret«.

Ud af øjenkrogene kunne jeg se kammeraterne nyde optrinet. De var udmærket klar over, at der blev spillet for galleriet, forestillingen var til ære for dem.

Han skiftede taktik. Når ingen i klassen vil melde sig og udpege synderen, måtte vi vide, at vi blev medskyldige og dermed hjemfaldne til straf.

Vi havde vær' så god at møde i det og det klasseværelse efter skoletid, og gav det ikke resultat, skulle vi fortsætte, lige til synderen meldte sig. For hans skyld kunne vi sidde efter hver dag lige til sommerferien. Gårdvagten gik, og den anden lærer vendte tilbage. Han kunne ikke skjule, at han var dybt rystet.

– Hvad har I dog lavet, drenge? – Ingenting.

Vi har ikke gjort noget. Det er uretfærdigt, det her.

– Jamen, han har fortalt, at I har råbt sjofelheder efter ham.

Vi havde kun hørt læreren råbe, og da vi var 31 normale børn, som ingenting havde hørt, ja så måtte det være læreren, der hørte stemmer? Om det var en sindssygd om at høre stemmer?

– Pas nu på, at I ikke bliver for frække, jeg hopper ikke på jeres tilsyneladende uskyldige frækheder.

I næste frikvarter blev vi enige om, at vi ikke ville møde til eftersidningen, og om, hvorledes vi ville sive ud af skolen. Skulle en blive snuppet, måtte han hårdnakket påstå, at han var nødt til at tage hjem, ellers ville forældrene blive urolige, og han havde en glat ordre fra sine forældre om at gå lige hjem, når skolen var slut. Ligeledes aftalte vi, at sladrehanen skulle have bank.

Vi var enige om, at ingen midler var for grove.

Han blev erklæret fredløs.

ANTI-TERRORKORPSET

Allerede samme eftermiddag blev ungen overfaldet, tævet, banket, slæbt igennem pladder og mudder, cykelhjulene blev ekset.

Ubarmhjertigt blev han slæbt ud på en bro over en kanal, og holdt ud over rækværket.

Næste dag blev klassen samlet – ingen var i tvivl, menuen var klar: Kollektiv røvfuld. Men vi følte, at vi havde retten på vor side, vores kampmoral var helt i top. Gårdvagten havde pustet sig op, prøvede at virke skræmmende og frygtindgydende.

Det mindste lille kvæk slog han øjeblikkelig ned på. Inspektøren kom sammen med moderen til den forslåede unge.

Skoleinspektøren holdt en tale. Tiderne var gået af lave, og dette var en alvorlig sag, ikke alene havde man råbt efter en af skolens embedsmænd, men man havde udøvet vold og foretaget et groft overfald. Det var så alvorligt, at man overvejede at anmelde sagen til politiet og børneværnet.

Derudover nævnte inspektøren, at vi skulle erstatte den ødelagte cykel. Nu blev sladrehanen bedt om at pege de drenge ud, der havde banket ham. Fire drenge, gerningsmændene, blev hevet frem på gulvet. Byger af skældsord haglede ned over dem.

De var tavse. Frygtsomt rækker én af dem fingeren lidt op.

– Må jeg spørge om noget?

Hvor er han blevet overfaldet - hvornår? – Jeg har ikke mødt den dreng, og jeg har ikke rørt ham.

På det tidspunkt, som han opgiver, var jeg sammen med Ib her, hjemme hos Aage, hvor også Kaj var. Vi spillede ludo.

Aages mor spillede med i to spil.

– Det er løgn, hvæsedede læreren. Jeg blev spurgt og bekræftede ordret deres forklaring og fortalte, at min mor var hjemme, og at de kunne ringe til hende. Mor havde jeg med megen møje og besvær fået til at give den samme forklaring.

Da de to andre »gerningsmænd« havde en forklaring, der var lige så vandtæt, måtte inspektøren give op. Til sladrehankens moder sagde han, at der ikke var noget at stille op med de proletarunger. Det er en samling forbrydere, nu var det hendes afgørelse, om hun ville gå til politiet.

Men sagen var ikke slut, næste punkt var udeblivelsen fra efter-sidningstimen. Det var lydighedsnægtelse.

Klassen havde sine duksedrenge, børn, der kom fra »pæne« hjem, børn, der altid havde læst på lektierne, børn, der tilsyneladende ikke drømte om at gøre oprør. En finger gled op:

– Jeg vil gerne spørge, hvem skal jeg lystre?

Hr. gårdvagten eller mine forældre?

Hans forældre havde til forældremøder fået forklaret systemet med eftersidning.

Man ville få en seddel med hjem, hvor de kunne se, hvorfor barnet skulle sidde efter næste dag, og da forældrene ikke havde fået en seddel, som de kunne skrive under på, var han kommet i tvivl.

Han havde nemlig ordre til altid at gå lige hjem. I øvrigt havde han snakket med sine forældre om det, og de ville komme over på skolen en af de nærmeste dage for at få skolens forklaring.

Nu kom gårdvagten ind, og Finn blev igen afhørt. Spørgsmål, skældsord og trusler haglede ned over ham og os. Han nægtede, for han havde ikke råbt, men kun hørt gårdvagten råbe eller rettere skrike:

– Alle Ret.

Andre blev afhørt og snuskede fælder sat op for at fange os i skiftende forklaringer.

– Jamen, I må da have hørt, der blev råbt?

– Nej, vi har kun hørt hr. gårdvagten.

– Hvorfor spørger hr. inspektøren ikke de andre klasser, om de har hørt noget?

– Ved hr. inspektøren, om hr. gårdvagten har hørt stemmer før? Er det rigtigt, at man er sindssyg, hvis man hører stemmer?

Inspektøren gik helt fra snøvsen, han råbte og skreg som en gal. Sådant nogle proletarunger, sådan nogle forbryderunger, sådanne udskud skulle han nok få dresseret.

Han erklærede krig og fik det. En far, der var nazist og oberst i hæren, havde sammen med sin søn diskuteret hele hændelsesforløbet. Obersten var blevet rasende; det var kollektiv afstraffelse og pibende ulovligt.

Det stred mod en lang række love og forordninger – ikke mindst vor Grundlov.

Obersten var blevet så gal i skralden, at han lovede, at hvis ikke vi kunne dressere sådan nogle skide pædagoger, så skulle han Fanden tage mig gøre det, om han så skulle gå til kongen.

Alt dette fik vi betroet ved et møde, vi holdt før næste skoledag. Vi forberedte os, så godt vi kunne, på de rædsler, der ville slå os i møde, når vi gik gennem skoleporten. Vi havde ikke undervurderet vore lærere. Kød hakkemaskinen startede ved første gong-gong slag. Trods råb og skrig sad vi musestille og kiggede ned i pultene. Når de slog ud efter os, dukkede vi os ikke længere, de mødte kun trodsighed.

Et umærkeligt blik fra vor militærstrateg, et nik, tiden er inde, de er modne, nu plukker vi dem. Fingeren gik nølende, forsigtigt på halv stang.

– Jeg vil gerne spørge, om de straffe, som klassen har fået og vil få, er kollektive straffe? Og har hr. inspektøren godkendt dem?

– Hvorfor i alverden spørger du om det?

– Joh, hans far, obersten, var jo meget interesseret i hans skolegang, og han havde spurgt til det passerede.

– Nå, og hvad vil han så med det?

– Joh, han ville da gerne vide, om hans far havde ret, når han sagde, at kollektiv straf var imod flere gældende love og forordninger og ikke mindst i strid med Grundloven.

Ansigtsskuløren skiftede til hektisk rød, læberne blev bidt sammen, men eleven fik intet svar.

– Hr. inspektør, De må da kunne sige mig, hvad jeg skal fortælle min far. Han vil garantere mig i eftermiddag, når jeg kommer hjem fra skole?

– Hvorfor spørger din fader på den måde, hvad er han ude på?

– Min far har sagt, at hvis ikke der kommer en fornuftig ordning, vil han samle klassens forældre, for at de samlet kan klage over skolen. – Har du mere? – Joh, hans far havde forlangt, at han gik hjem til tiden også i dag. Han måtte ikke sidde efter, uden at han havde godkendt straffen.

Dagen gik - flere dage gik, sagen var blevet lagt i syltekrukken. Men obersten skrev et åbent brev til skolen og forlangte oplyst, om inspektøren og især gårdvagten ville give klassen en uforbeholden undskyldning.

Han bad i bekræftende fald oplyst tid og sted, da det var hans agt, at være til stede. Det var en sejrens dag, da vi drenge stod over for to voksne, som med meget røde ører måtte undskylde over for en flok drenge og en far.

Gårdvagten forsvandt kort tid efter fra vor skole.

MIN KONFIRMATION DEN 7. APRIL 1940

Skik og brug ved familiefester dengang var bl.a., at man inviterede Gud og hvermand. I mine øjne var det en småborgerlig komedie. Det var familiens ære og omdømme, der stod på spil. Man syntes, at når man havde været hos Anne Katrine, ja så skyldte man at invitere. Når andre kunne holde en fest på den måde, så kunne man vel også. Den ene skulle helst overgå den anden, man skulle under ingen omstændigheder stå tilbage for andre.

Allerede dengang virkede det barokt på mig. Jeg vidste, at familier spinkede og sparede og ofte endda satte sig i gæld for at kunne holde fest for den pukkelryggede familie. Planerne blev vendt og drejet hjemme hos os, og det er min helt bestemte opfattelse, at vi på et tidspunkt indgik en klar aftale:

- 1) Borgerlig konfirmation (på rådhuset)
- 2) Ingen fest, men 500 kr. til konfirmanden.
- 3) Konfirmanden skulle have tøj som andre.

Planer blev lagt. Hr. Stockholm, der var pianist og en af fars musikerkolleger, skulle spille. Så blev klaveret da brugt den aften, ellers stod det bare og fyldte til pynt.

Menuen blev fastlagt, kogekoner antaget, og far begyndte at skaffe alle mulige slags sprut. De fineste mærker af cognac og whisky dukkede op, cigarer osv. Bjerger af forsyninger hobede sig op.

Skræddermesteren anviste firmaer, hvor vi kunne købe det bedste af det bedste engelske tøj til billige penge. Flot kamgarnstøj i sort lignende en smoking, flot overfrakke, blød hat og laksko. Dette tøj blev under krigen vendt to gange, og alligevel holdt det til omkring 1950, hvor min onkel efter fire års brug fik slidt det helt op.

Dagen oprandt

Der var 5 - 10 minutters gang til kirken. På denne store dag holdt en stor flot taxi for døren, vi kunne nemt være gået både frem og tilbage, men her var familiens status og renommé på spil, og mens vi var i kirken blev den holdende.

I køkkenet hersede to koner med at lave mad, tre retter varmt: suppe, fisk og steg på tre små gasblus i et køkken, hvor knap to voksne kunne bevæge sig. Man tryllede, svedte og bandede – men resultatet var al den mad, ca. 44 personer kunne vælte i sig. Dagen gik med, at jeg ustandselig blev mindet om ikke at krølle og svine det nye tøj. Om der har været indlagt en større frokost midt på dagen, husker jeg ikke.

Ved 6-tiden væltede folk ind, og de blev ved at vælte ind ad døren, og allerede her startede problemerne, for det var hundekoldt, og folks tøj fyldte. Den planlagte garderobeplads blev snart for lille, og overtøjet blev derfor lagt ind i soveværelset. Her var imidlertid lager, så sengene blev fyldt op, og det blev klaret. 44 gæster, familie, pianist, kogekone og damer, der skal servere – det fylder noget i en to-værelses med kammer, men man bruger ikke så mange koks på sådan en dag.

Konfirmanden Aage som dagens mand i centrum med fest, musik og talere – kun to døgn før Danmark blev besat.

Det blev snart varmt, rigtigt varmt. I bedste småborgerlige stil skulle man have en apéritif til velkomst. Allerede her kunne jeg konstatere, at nogle af mine mostre var rigeligt tørstige. Når serveringsdamen passerede med glassene, hev de til sig og skyllede det ned, som en spædekalv labber mælk i sig.

Glassene var i timerne før talt op og skænket, for at alt skulle gå let og smertefrit, så pludselig manglede man rene glas; problemet blev løst ved en helt modig indsats. Mor stod i en fin, lang kjole, for lange kjoler blev brugt af fornemme damer.

Far var i smoking, hans egen. Bedstefar, skræddermesteren, var i kjole og hvidt, og de var vel de eneste to, der ikke havde lejet kludene. Men trods det manglende albuerum, drak man uden at spille ret meget; jeg drak konsekvent vand.

Borddækningen havde været en matematisk knude, men på mirakuløs vis var det lykkedes at få alle placeret, uden at folk nødvendigvis skulle spise i samme takt.

Suppen kom ind, musikken satte i, jeg tronede for bordenden, der blev skålet og råbt hurra for dagens hovedperson. Ingen var vant til at drikke vin, de havde ingen fornemmelse af mængden af sprut og virkningerne i forhold til deres hede flade.

De første tegn indfandt sig, man talte højere, mostrene begyndte at råbe, og vi begyndte at synge:

»Han skal leve, og gid han mange penge må få«. En time senere var det »gid han mange, mange børn må få«.

Far nødte og skænkede, mens jeg iagttog mors advarende blikke, og på et tidspunkt sagde hun:

”Hvis du fortsætter i det tempo, styrter de inden kaffen.”

Der kom sange ind i kurve med guldpapir, personlige sange om, hvor flink jeg havde været, hvor sød jeg havde været, der var ingen grænser. For mig noget helt nyt – toner, der ikke var hørt før. Stole skramlede, man rømmede sig, nogen ville holde tale, men far var kvik, sprang op og tog ordet, han bød velkommen, og bad alle gøre deres bedste for, at festen kunne blive god.

Sløret blev løftet for aftenens program, hvad der ville blive budt på af herligheder og så et par ord og en skål for vores alle sammens konfirmand. Musikken satte ind, hver gang der blev skålet,

og stemningen var støt stigende, men et par steder var stemmerne allerede lidt slørede, let snøvlende, og mandehænder gled diskret op og ned ad silkebenene.

Skræddermesteren sprang op, rømmede sig, og da der var dødhørende stille som i et gravkapel, rankede han sig og så på dagens æresgæst.

– Dette er en stor dag for dig og for dine forældre, men det er også en svær dag, thi på denne dag er du optaget i de voksnes rækker, du er blevet voksen og foran dig lurder alverdens farer, du må agte dig for alkohol, bla...bla...

Jeg løftede glasset, kiggede ned på morfar, han grinede bredt, »...bla – bla...«. Og så kom den med damer, som du må passe på, så er det simpelthen slut. Morfar stirrede, og kun ved at bevæge læberne sagde jeg til min gamle morfar:

– Skål din fordrukne hund, ham dér, den vatpik, har ikke haft og vil aldrig få en dårlig pik.

Morfar eksploderede, han hostede, hakkede og var ved at kvæles af grin. Han fik nogle drøn i ryggen, rejste sig og gik på lokum.

Da han passerede mig, fik jeg et klap på skulderen.

Jeg forstod ikke en pind af alt det voksenævl. Morfar havde nemlig tidligere i et lyst øjeblik fortalt om min mors og fars bryllup. Skræddermesterens fandt ikke, at mors arbejderforældre var fine nok, var værdige til at afholde brylluppet for deres eneste søn. Men skrædderen, som var fanatisk afholdsmand, overså en enkelt detalje, nemlig at mors familie bestod af ret så tørstige sjæle, især når der var fest.

Brylluppet udviklede sig noget pinligt ved, at mors familie var fraværende i lange perioder. Når der blev spurgt, var svaret:

– De står nede i gården og venter på at komme på toilettet. Sandheden var, at hele banden var gået på værtshus.

En onkel talte om fædrelandet, kongeriget, mine pligter som god dansk mand, de mørke tider og skyggerne, der hængte over Europa. Jeg spurgte min far:

– Fædrelandet, hvad er det, far?

Er det noget, der giver smør på brødet?

– Nu skal du ikke være fræk, dreng, dette er en fest for dig.

To minutter tidligere havde jeg været voksen, men ak, nu var jeg dreng igen. Jeg forstod ingenting. Fisken kom ind på store flot anrettede fade, det var fornemt. Mere vin, flere taler, flere sange. Hvad sagde den kære familie?

– Kan I se mig? Kan I høre mig? Er jeg ikke dejlig?

Talernes indhold blev aldrig diskuteret bagefter, men derimod den enkelte talers evne til at tryllebinde alle disse drukmåse uden for mange pauser og for mange »øh – bøj'et«.

Stegen kom ind, mere vin, vinduerne måtte lukkes op, temperaturen var tropisk visse steder i stuen, andre steder nær vinduerne var der kuldegrader, men det gik bare derudad.

Et par af herrerne var uenige om noget storpolitisk, mostrene lagde sig imellem med kærlige strygninger, og så skulle vi til oplæsningen af telegrammer og gaverne.

Onkel Charles havde, lige så længe jeg kunne huske, bestridt denne tillidspost. Kors, hvor var det spændende, her var endelig noget, der kom mig ved, hvad havde dagen indbragt?

Men egentlig var det uhøfligt og usmageligt at offentliggøre, hvad og hvor meget hver især havde givet. På venstre side sad en moster, der åbnede telegrammer og kuverter. Charles redegjorde for hver eneste gave, stor eller lille, og mosteren på højre side indkasserede og bogførte, og hun var meget omhyggelig med trods stemningen, at intet skulle smutte.

Forsamlingen klappede og kommenterede gaverne, især de store og generøse. Der var mange penge, så vidt jeg husker ca. 1.500 kr. Da det var overstået gav moster mig pengene, og jeg halede stolt min nye tegnebog, en gave, frem og skulle stoppe gysserne ned, da far siger:

– Jeg tror, det er bedst, Aage, at jeg passer på dem for dig.

Det var så det, jeg så aldrig en krone. Festen havde jo været dyr. Desserten blev serveret, ingen kunne rokke med ørerne, og derfor blev bordet opløst, nu skulle vi have kaffe i de tilstødende gemakker. Det vil sige, bordene blev ryddet og sammen med stolene klappet sammen og sat ud på trappen. Alle hjalp til, og det var hurtigt overstået.

Der var vel gået fire timer nu, virkningen af den megen mad var synlig, selv for mig.

En moster fik hjælp ned ad trapperne, så hun kunne få lidt frisk luft, en anden moster blev bugseret ud fra toilettet, hun havde ligget på knæ og brækket sig direkte ned i lokumsstønden.

Det var altså også fordi, de blander de forskellige vine, var den almindelige mening. Bugseringen ned ad trapperne tog til i omfang, men da kaffe med cognac kom frem, var det sket. De havde aldrig smagt cognac, og de skyllede det ned som saftevand for derefter at gå direkte i brædderne.

Nogle af mændene blev ret morsomme, én ville lege bamse med en dame, som han ikke havde mødt før.

Hendes mand syntes ikke om idéen, så igen måtte mæglergruppen i gang med kærlige strygninger.

Næste dag var også en festdag, man gik rundt i det fine tøj, endte i biografen og på et konditori.

EN SKOLEDRENGS OPLEVELSER

DEN 9. APRIL 1940

I det første daggry blev jeg halet ud af sengen. Min far stod ved vinduet og så de store, grå Junkersfly.

Der var ingen tvivl, det var vor store nabo mod syd, der truende med åbne bombelemme kredsede over en fredeligt sovende by med sine bombelaster.

- Nu har vi også de tyske svin her, sagde far.
- Vølker, gør nu ikke noget dumt, sagde min mor.

Han drog af sted til sit arbejde på Søartilleriet på Orlogsværftet. Radioen stod åben, og snart forlød det, at tyskerne – af bare venlighed og fordi de alligevel skulle den vej – havde besat vort land. De ville beskytte os mod de fæle englændere.

Klokken otte var jeg i skolen. 15-20 klasser ad gangen blev kaldt ned i gymnastiksalen. Til stede var den nye inspektør, som vi kaldte Skuffe Ernst, fordi han havde et helt fantastisk underbid. Vi syntes godt om ham, for han var en helt anden type end den gamle inspektør. Noget stammende – hvor han slet ikke forsøgte at skjule sin bevægelse – sagde han:

Dansk politi byder den nazistiske besættelsesmagt hjertelig velkommen.

Har rejsen været anstrengende?

– Det er min pligt at fortælle jer, at vort land, Danmark, til morgen er blevet overfaldet og besat. Danske soldater har kæmpet og kæmper måske stadig mod en frygtelig overmagt.

Han kaldte en spade for en spade og fortsatte:

– Jeg kan ikke sige jer, hvad vi skal gøre, for ingen ved, hvad der vil ske i de næste timer. Men jeg vil bede jer om at blive på skolen, til I får besked om at gå hjem. Lyder skoleklokkerne uafbrudt, betyder det, at der er alarm, og at I skal gå samlet til beskyttelsesrummene.

Vi strejfede lidt rundt i byen og forstod ikke, at vort land var besat.

Havde tyskerne brugt Københavns sporvogne?

Havde de kørt på en omstigningsbillet?

De »grønne« gik hjemmavant rundt i byen som turister.

– Vi vil afholde øvelser i dag. Jeg vil bede jer om at være rolige. Hvis der er fare, lad være med at mase, gå stille og roligt. De store børn, piger og drenge, er jeg sikker på vil hjælpe de små. I vil få besked, når jeg har en mere sikker viden.

DANMARK GÅR I SORT

Besættelsens første dage står stadig i lidt af en tåge for mig. Overalt stimlede folk sammen, byttede de sidste rygter og diskuterede på livet løs.

Det eneste konkrete var budskaberne, der strømmede ud af radioen. Kongen og statsministeren opfordrede danskerne til at udvise ro og besindighed for at bevare værdigheden. Det lød i mine ører ret åndssvagt, for værdighed måtte da være et ukendt begreb for de høje herrer.

Hvis de nogensinde havde haft værdighed, havde de forlængst solgt den, sådan som de havde overgivet og udleveret vort land.

Stemningen var trykket, man var flove og skammede sig. Vi strejfede lidt rundt i byen og forstod ikke, at vort land var i krig, at det var besat. De »grønne« gik hjemmevant, de dangderede rundt i byen som turister på en bedre familieskovtur. Hvis ikke de hængte ved en pølsevogn og proppede sig, stod de i en bagerforretning for at æde sig fede i godt dansk wienerbrød.

Men snart bredte en febrilsk travlhed sig; der skulle mørklægges, hvordan gjorde man så det, og hvor fik man mørklægningspapir? Jeg tror ikke, vi fik det hængt op den første dag, men på et tidspunkt kom det op, og da var stuen sort af forbandelser mod de tyske møghunde. Det blev mørkt hos os og i det ganske land. Elpærerne på trapper og gader blev malet blå på siderne, men ikke i bunden, hvorfra et mere end sparsomt lys kom ud.

En hær af arbejdere gik i gang med at male gadelygter over; nu krævedes lokalkendskab for at komme helskindet rundt i byen, og derfor vovede de ældre sig ikke ud uden en ledsager. Meget snart oprettede studenterne lodsstationer, hvorfra man kunne få en student til at lodse, dvs. følge sig ud og hjem for rimelige penge.

Kantstene, kældernedgange og andre trafikfælder blev malet hvide, og mange anskaffede sig et hvidt armbind, og minsandten om ikke også selvlysende armbind snart kom i handelen. Lygterne på cykler, biler og sporvogne blev forsynet med hætter med

sprække eller blev bare overmalede, nu gjaldt det om at blive set. Bagskærme på cykler og biler skulle også males hvide. Det gav brød i skabet til arbejdsløse, som på gaderne etablerede malerværksteder.

At færdes ude i mørket blev ikke kun en kunst, men også en blomstringstid for kriminelle, voldtægstforbrydere og dertil et mareridt for cyklister. Jeg husker adskillige røvture og eksede forhjul, når man ramlede ind i ét eller andet, der flød i gaden, eller man ramte en kantsten lidt skævt.

Men trods alt har mennesket en formidabel evne til at omstille sig, så efter lang tids træning, kunne vi i krigens sidste år med ret god fart cykle til og fra aktionerne igennem mørke med det mere end sparsomme lys fra cykellygterne.

DANMARK FÅR ET NYT FORSVAR

Overalt i byerne summede det af aktivitet, i parker og på pladser gravede man og støbte betonbunkers til civilbefolkningen. Byens udseende blev forvandlet til en hæslig påmindelse om, at Danmark var i krig.

Luftbombardementer var nu en mulighed, som man måtte regne med. Statuer blev dækket til med sandsække. I beboelsesejendommene blev cykelkældrene ryddet og vinduer dækket til med sandkasser eller sandsække.

Bjælker i kældrene blev sat op, således at selv om hele huset skulle styrte sammen, ville man kunne overleve. Alt dette var ikke noget, man snakkede om, man kunne alligevel ikke gøre hverken fra eller til. I hver opgang i lejekasernerne blev udnævnt en husvagt.

Han så ret drabelig ud med stålhelmet, armbind og økse, men man havde at lystre ham. Han havde fået myndighed, og det varede da heller ikke længe, før der blev ballade.

Hver dag hylede sirenerne over hele byen kl. 12, så kunne man stille urene. Danmarks ure har næppe nogensinde gået mere præcist. Sirenerne hylede også midt om natten, men jeg sov sødeligt videre, her var ingen panik. Efter nogle alarmer syntes vor husvagt, at jeg også skulle med ned i kælderen.

Brutalt og ubarmhjertigt hev min far mig op.

Danskernes holdning til krigen var en fast overbevisning om, at krigen ikke ville ramme ham eller hende. Folk stod ofte og så op i den mørke nattehimmel, der blev brudt af antiluftskytsets granatild, medens granatsplinter klirrende faldt til jorden.

Ingen havde fantasi til at forestille sig, hvorledes de ville blive flænset til hakkemad, hvis de skulle blive ramt af disse knivskarpe splinter.

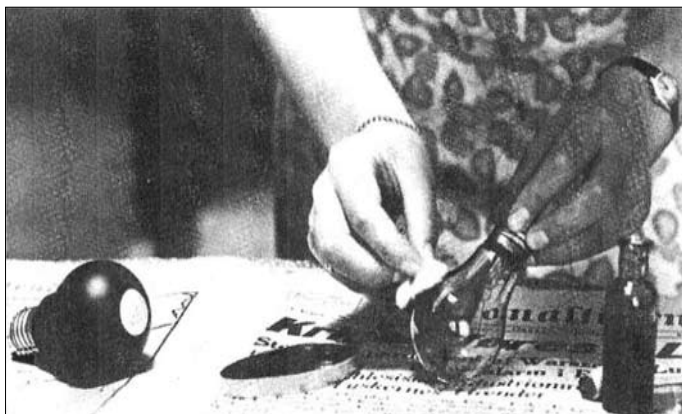
Noget, der undrede mig dengang, var, at danske soldater var udkommanderede bl.a. til Sundby Idrætspark, hvor store lyskasterbatterier var opstillet til at søge og finde de »fjendtlige« engelske fly, som tyskerne så kunne plaffe ned. Hvor aktivt det danske forsvar var, ved jeg ikke, men lyskasterne stod der, og jeg så lyskasterne lyse op på himmelen.

Disse overflyvningers mål har jeg aldrig rigtig forstået, men hvis jeg skal gætte, tror jeg, at man foretog nedkastning af magnetiske miner i danske farvande, i Østersøen og i de nordtyske kanaler. Transporten på disse kanaler var også dengang fantastisk stor.

Den danske øverstkommanderende, general Prior, afviste senere et tysk krav om, at danske soldater skulle deltage i bevogtningen af jernbaner og i beskyddningen af engelske fly. Han tog sin afsked, men han var også den eneste, der gjorde det.

DANSKE BETJENTE FÅR ET FØL

Det blev hurtigt et almindeligt syn at se en betjent traske gennem gaderne med et »følk«. Det var hjemsendte soldater, der blev indkaldt til Civil Beredskabs tjeneste, og som i nogen grad fik en politimæssig kompetence.

Gadelygter og el-pærer blev malet blå som led i mørklægningen.

Overalt i parker og på pladserne blev der bygget bunkers – en hæslig påmindelse om krigen.

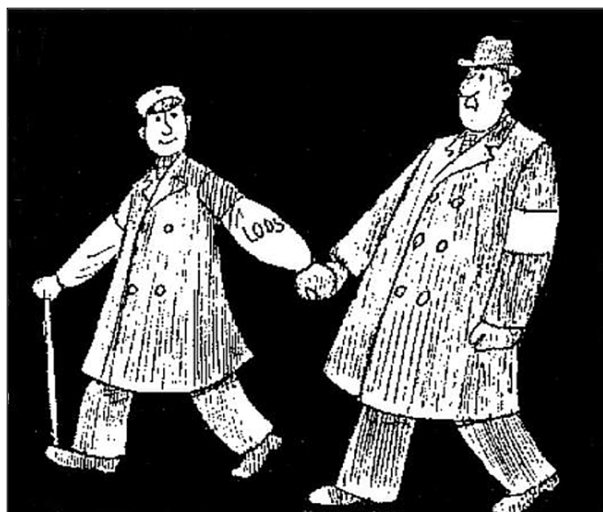
Uniformen var en tidligere soldateruniform, som nu var farvet blå. De patruljerede to og to i gaderne, og i begyndelsen var de ret så nidkære. De var fra ingenting blevet til personer med myndighed. Det væltede frem med påbud og regler, hver dag havde sine nye forordninger. Men også her var det de små på samfundets nederste trin på rangstien, der havde myndighedernes interesse og »velsignelse«.

I arbejderkvartererne kom de og påtalte brøstigt selv de mindste lyssprækker i en svigtende mørklægning, store bøder til en arbejdsløs havde virkning.

Isvinteren havde krævet sit.

Selv om Danmark havde hamstret, var lagrene med kul og koks svundet ind, og rationering blev hurtigt indført. Ligesom i den lange periode, hvor far var arbejdsløs, var vi igen henvist til at gå på jagt, og belært af den hårde vinter prøvede vi at få kælder og loftsrum fyldt op. De koks, vi på den ene eller anden måde fik fat i, røg op på loftet.

Det var et hårdt arbejde at slæbe en sæk koks op ad en snoet køkkentrappe til femte sal, men vi var enige om, at det var besværet værd, for det var det mest sikre sted mod tyveri. At disse brændselslagre på lofterne var en veritabel brandbombe i tilfælde af luftangreb eller en almindelig tagbrand, skænkede vi ikke en tanke. Brunkul og tørv var til at få, men tørvne var som regel ret våde, så når vi fyrede med dem eller brunkul, stank det ikke bare i stuerne, men også langt ned ad trappen.

Studenterne oprettede lodstjeneste for ældre og svagelige.

Det var hæsligt. En sen aften havde de våde tørv næsten kvalt ilden i vores kakkelovn; kulden bredte sig ubarmhjertigt, hvorfor mor gik hen til kakkelovnen, som endnu afgav varme, trak op i skørterne og vendte og drejede sit nydelige agterparti for at få del i den sidste varme.

Pludselig skreg og hylede hun som en besat, og trods den helt klare, indlysende katastrofe kunne humoristiske bemærkninger og muntre smil ikke – uanset vor dybe medfølelse – tilbageholdes, og slet ikke, da vi fik mor lagt hen over spisebordet for at inspicere hendes forbrændte numse.

Hun havde fået et 8-10 cm langt brandsår på den ene balde, og historien blev ofte fortalt efter krigen, når man skulle berette om, hvor hårdt livet var i de »gode gamle« dage.

MAKSIMALPRISER OG SORTBØRS VAR NYE ORD

Hamstring kendes fra biologien, hvor visse dyrearter samler vinterforråd, så de kan stå imod, når føden bliver knap. Harmfuldt gik snakken og sladderen om, hvorledes de rige fik kørt vognlæs af varer – sprut, kaffe, te og tobak af enhver art – hjem til deres pragtvillaer, for de havde forbindelserne og pengene. Cigaretautomaterne på gaderne stod snart gabende tomme, folk tømte dem lige så hurtigt, som cigarhandleren fyldte dem.

Politiet beslaglagde mængder af hamstringsvarer, men det var ikke fra arbejderfamilierne, der kunne man dårligt spise sig mæt.

Begreber, som blev indført for at regulere og sikre den store brede befolkning, var i praksis som så meget andet fra politikerhold en narresut. Fanden hytter som bekendt sine, og de rige, de velbeslåede snoede sig også her udenom. De kunne skaffe varerne, for de havde penge og forbindelserne i orden.

Vi bytter bare, det er jo lovligt, og man gjorde bare den anden en tjeneste, for man var et godt menneske. Rationering blev i praksis en nedskæring og regulering af den brede befolknings forbrug og blev – efterhånden som krigen og tyskerne krav om at få en stadig større del i danskerens »overflod« – et redskab, således at leverancerne fra de mere end leveringsdygtige og villige bønder kunne sættes op til rekordhøjder til en sultende, tysk befolkning.

Hvad var politikernes visioner? Udadtil selvfølgelig, at alle – også dem der var så dumme og fattige, at de måtte gå på arbejde for at få til nogle sparsomme, tørre skorper – skulle have råd til at købe livsnødvendige ting og sager.

Men varerne forsvandt fra hylderne. De blev hentet fra baglokalerne, og begrebet »handle under bordet« eller »skuffevarer« sneg sig ind i den danske ordbog.

Dermed fik maksimalpriserne den modsatte virkning, de rige fik mere end deres del af goderne, og de fattiges mangel på dagligdagsvarer blev blot endnu større.

Noget, der forargede mig, var, når kvinder spillede et spil, hvor de gjorde sig lækre og signalerede, at denne halvfede, ulækre kræmmer måske godt kunne få lov til både det ene og det andet.

For mig var disse kvinder, moralsk vurderet, langt under en lunders standard. Men summa summarum: maksimalprissystemet, der angav en pris på varer, som kun fandtes under bordet, også dét var en fis i en stor hornlygte.

Nu kan man jo spørge, om politikerne var så blottet for fantasi, at de ikke kunne forestille sig virkningen? Selvfølgelig kunne de det, men de var komplet ligeglade med landets almindelige borgere, det vidner i hvert fald alle de mange andre forringelser om.

Et af mange eksempel er blot svindelen med dyrtidsreguleringen, hvor hensigten var at sikre arbejderne en rimelig løn i forhold til prisstigningerne, og forbudet mod strejker. Disse lynhurtige tiltag ramte først og fremmest arbejderne.

Politistyrken blev udvidet med 6.000 nye betjente, som alle var bevæbnet med pistoler. Mange hjemsendte soldater kom i det civile luftværn som CB-betjente.

Nogle af dem assisterede Politiet og blev kaldt »følk«, men de var kun bevæbnet med en knippel.

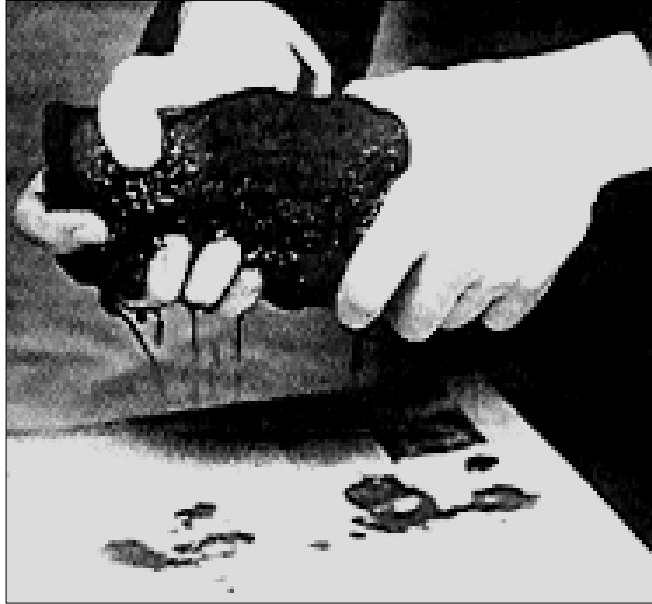
ET BARN FÅR KRIGEN PÅ KROPPEN

Tredje uge i april – nærmere kan jeg ikke komme det – var jeg med Kaj, en af mine bedste venner, kørt på cykel til Dragør. Temperaturen har vel ligget omkring frysepunktet. Ved Dragørfortet var en meget høj jordvold, som vi sprintede op og ned ad, da der pludselig lød et enormt drøn, som fik ruderne til at klirre.

Vi styrtede op og så ud over det isfyldte vand. Isen var brudt, men enorme isflager drev stadig rundt. Røgen væltede op midtskibs på en kuldampner – velsagtens omkring maskinrummet. Skibet havde en dækslast af kul eller køks, som ragede op næsten i højde med kommandobroen.

Langsomt sank skibet for til sidst at stå på bunden med det øverste af dækslasten og kommandobroen over vandet. En anden kuldampner næsten magen til den første nærmede sig langsomt den nødstedte, da et nyt drøn lød, og igen klirrede ruderne. Eksplosionen sendte skibsdele og vand himmelhøjt op, sort røg væltede frem. Vi spurtede ned i fiskerihavnen og mødte fiskere i skarpt trav på vej til deres joller.

Mange tørv var så våde, at man kunne vride vand ud af dem. Sammen med brunkul skabte det en hæs-lig stank fra løbesod, der drev ned ad vægge og skor-stene.

En ældre fisker kom prustende efter de andre.

– Kan vi hjælpe dig? råbte jeg. – Kan du sejle? – Ja!

– Okay, hop om bord!

Motoren blev startet, den gik som en symaskine, vi kastede los og af sted gik det.

– Guderne må vide, hvad det er for djævelskab, man har smidt her? Sagde fiskeren. – Jeg tror, det er engelske miner, ikke en ubåd, sagde jeg.

– Det skal du nu ikke være så sikker på, sagde fiskeren, for under første verdenskrig strandede en engelsk ubåd ved Saltholm, og tyskerne var der med det samme og begyndte at skyde på den.

– Ja, sagde jeg, den historie har min morfar også fortalt mig, han har også vist mig stedet.

– Hvad hedder din morfar?

– Martin. – Nå, ham kender jeg. Han er en Fandens karl.

– Så kan du bare det her. Tag roret, så skal jeg vise dig, hvordan motoren virker.

Da vi var fremme ved havaristerne, havde de første joller samlet folk op, som var hoppet over bord eller slynget i vandet;

flere fiskere var kravlet om bord. Kaj og jeg var stille og lysvågne. Vi vogtede på de ordrer, som vi vidste ville komme. Om bord koncentrerede man sig om at slukke ilden og at få folkene ud. Vi fornemmede, at man var nået frem til maskinrummet; de første sårede blev slæbt op. Føj for Satan, hvor så de ud. Fyrbøderne havde næsten nøgne overkroppe, de var sorte af kulstøv, som sad i striber dér, hvor sveden havde løbet. De stønnede og jamrede af smerte. Det skoldhede vand havde givet dem nogle grimme forbrændinger. Fra dækket blev der råbt ned til den gamle fisker:

– Hvor mange kan du tage? – Tre måske fire!

Den gamle ville ikke være til nogen nytte om bord på kuldampere, han kunne ikke klatre op ad lejderen og heller ikke kravle rundt på skibet. Jeg gled op langs siden, vi gjorde fast ved lejderen. En lossebom blev svinget ud, og i en presenning lå en sømand.

– Bed dem om at sende tæpper eller dyner ned, de dør af kulden, hvis vi ikke dækker dem til.

Den gamle råbte budskabet videre, men lossebommen var på vej igen, jollen krængede faretruende.

– Der kommer tæpper og forbindsstoffer med den næste, blev der råbt. Nummer tre blev anbragt, nu kneb det med pladsen, fribordet var der ikke meget tilbage af. (Fribordet er afstanden fra vandoverfladen op til jollens ræling

– et lavt fribord betyder manglende sikkerhed, fordi jollen meget nemt kan tage vand ind selv ved lav søgang.)

Den gamle råbte: – Kan han sidde op?

Den ene arm var næsten revet over lidt over albuen, den dinglede i lidt hud og muskeltrævler. Blodet væltede ud, når han slap det kompres, den slynge, med en skruetrækker igennem, man havde lagt oppe over bruddet for at standse blødningen.

Benstumper stak ud. – Ham tager jeg mig af, sagde den gamle.

Selv om han virkede stiv og klodset i bevægelserne, fik han lirket sig rundt, trøstede, opmuntrede og passede slyngen, strammede og løsnede den en gang imellem for, at der kunne komme lidt blod ned i den smadrede arm. Vi lagde fra, motoren gik snart for fulde omdrejninger. Den gamle havde skævet til os, han var klar over, at der var ved at gå panik i os drenge. Kaj lå forude og holdt

udkig for at lirke os igennem isflagerne, medens han så diskret som muligt brækkede sig.

– Nu holder du vel ordentlig udkig? Ryger vi på isen med den fart her, ved du vel, hvad der sker? Råbte den gamle til ham.

Søfolkene jamrede, det var ikke til at holde ud. Helt galt blev det, da jeg i sneglefart lirkede jollen ind mellem velvoksne isflager. Vi skubbede og masede for at få en åbning, som vi kunne kile os igennem. Selv om ansigterne, der var fortrukket af de ulidelige smerter, opfordrede til at tage chancer, gjaldt det om at holde hovedet koldt. Røg vi på, ville det kun gøre ulykkerne endnu værre, ingen skyndede på, ingen bebrejdende blikke.

Efter, hvad der forekom som evigheder, kom molehovederne i sigte. – Du lægger til ved iskanten ved slæbestedet. Isen kan godt bære dem, og det bliver det nemmeste sted, at få folkene i land, råbte fiskeren.

Det er god tone at sejle med lav fart i havne, men ikke i dag. Vi røg ind i havnehullet med alt, hvad motoren kunne trække. Jeg hamrede den i bakgearet med fuldt drøn, stoppede på få meter og lå snart ved iskanten.

Læger, sygeplejersker og ambulancefolk kom stormende, hurtigt lå søfolkene på bårer og fik indsprøjtninger, velsagtens morfin.

Lægerne gav besked på, hvilke hospitaler de forskellige skulle køres til. En mand i uniform kom hen til fiskeren og spurgte:

– Kan du tage en tur til? – Ja. Der var ikke et sekunds tøven.

– Hvad med jer knægte? – Det er i orden, svarede jeg.

– Godt, men læg jer stand by ved molen dér. I skal nok få besked, vi venter på yderligere ordrer over radioen.

Nogle ældre damer kom over til os med skoldhed kaffe og småkager. Almindeligvis snakker kvinder og spørger og spørger, men ikke i dag. De havde set nok. Flere af dem havde deres mænd eller sønner på havet. Vi var stille, og vi var meget små.

Først nu begyndte det at gå op for os, hvad vi havde været med til. Da en af damerne strøg Kaj over håret og tog ham ind til sig, begyndte han at græde en stille gråd uden ende. Vi fik nu besked på, at vi kunne slutte, der var så mange store både på stedet og på vej, at man ikke behøvede mere hjælp.

– I skal have tak for hjælpen. Men lagde I mærke til alle de dejlige koks, der drev rundt? Jeg tror, det kan blive alle tiders tjans at fiske koks, sagde den gamle.

Vi aftalte, at jeg skulle snakke med morfar, og at fiskeren skulle vente på os om morgenen. Han viste os, hvor han boede, så vi kunne hente ham.

VI FISKER KOKS

Ved daggry mødtes vi i Kastrup Havn. Morfar havde forberedt turen, tanken var fyldt op, olien på motoren checket osv. I jollen lå ketsjere, en skovl og en masse sække. To svigersønner havde fået besked på at stille i Dragør Havn med cykler, skaffe trillebøre eller en trækvogn og gå til en af morfars venner og spørge, om han havde plads til lidt koks i et par dage.

Jeg var noget sur over hans kissejav og brokkede mig: – Du er sgu da dum, dreng, kan du ikke se, at dette er alle tiders fede fidus, den holder ikke ret længe, bådene vil sværme om de koks, som bier om et stykke sukker. Det er kun et spørgsmål om tid, så bliver vi jaget væk af røvere, der er større end os.

Han havde om aftenen været bekymret for, om vi kunne komme igennem for is, men om morgenen var det problem løst. En god vind fra sydvest havde sendt isen til Sverige. Men der er i godt vejr omkring to timers sejlads til Drogden. Fremme lå allerede både af alle slags, alt hvad der kunne flyde.

Fiskere stod oppe og skovlede direkte ned i deres både.

Det kom Kaj og den gamle fisker til gode, de lå bekvemt og fiske med ketsjere. Morfar kravlede op ad lejderen bevæbnet med skovl og sække. Han begyndte at fylde sække op og lempede den første ud over siden. Fortvivlet prøvede jeg at hive den indenbords. Den var for tung. Jeg skreg på Kaj. De kom over og hjalp den om bord. Næste sæk kom, næste og næste i en uendelighed.

Et reb røg ned: – Bind sækkene fast, råbte morfar. Han hev dem op og skovlede videre som en gal, endnu flere sække røg i vandet. Koks vejer ikke meget, men lasten lå nu så højt, at faren for at kæntre blev for stor, derfor råbte jeg op:

– Nu må du stoppe. Et sort hoved kom frem,

– Ja, men så lad os fylde Christians båd.

Det var den gamle fisker med på, men så var det slut med sække. Morfar var ikke tilfreds:

– Læg jer, så jeg kan skovle direkte ned i båden.

De gjorde, som han sagde, og blev hurtigt forvandlet til negre. Morfar kom ned, og så gik det mod Dragør, medens vi hostede, hakkede og snød kulstøv ud i stedet for snot. Han lå oven på sækkene, tog sin gamle, sure, ildelugtende snadde frem og fik ild.

Han så fuldstændig åndssvag ud. Læberne var ildrøde i et sort ansigt. – Hvad griner du af, knægt? – Af dig, morfar.

– Så skulle du se dig selv i et spejl. Du ligner en hottentot.

Ved du hvad, knægt? Vi har fanden tage mig lavet den bedste dagløn i flere år. Du får 10 procent. – Af hvad? Spurgte jeg. – Ja, af prisen. – Hvilken pris, maksimalprisen eller sortbørsprisen?

– Du er den værste kræmmer af os to. Du får 10 procent af det, jeg får, er du tilfreds? Vi må også tænke på familien, brummede han. – Jeg synes, 15 procent ville være bedre, sagde jeg. Prøv at se, hvordan jeg ser ud, det er ikke dig, der får ballade med mor, når hun ser, hvor beskidt jeg og mit tøj er. Og så er der skolen, den er der altid vrøvl med. – Hold dog mund, knægt, er der nogen, der ikke piber er det din mor.

Nu blev han gal: – Ved du hvad, du kan blive i land, mine svigersønner vil gøre det for 5 procent og en lille sæk koks.

– Morfar, du ved da lige så godt som jeg, at de hundehoveder ikke kan sejle uden at smadre hele båden, så den tror jeg ikke på.

– Du får ti procent, ikke en skilling mere – kender du fiskerdrengenes andel? – Næh.

– De får 5 procent af fangsten. Du burde være taknemmelig, min dreng, det er et meget flot tilbud, det er nærmest kongeligt, men jeg kan da også snakke med din mor. Hun vil garanteret sende dig af sted, bare for at få lidt koks i sin kælder. I havnen stod svigersønnerne allerede, alt var i orden. Christian kom til, og meget hurtigt blev transporten fra de to joller organiseret videre.

Alle var enige om, at det gjaldt om at få kostbarhederne af vejen. De fik besked på at tømme de to joller, medens vi andre gik på værtshus for at få de tomme maver fyldt op. – Bestil, hvad du vil have, kan du drikke en sodavand mere?

Kaj og jeg følte os som herremænd og bestilte hakkebøf med spejlæg. Vi nåede to ture til samme dag, så var det slut med at gå om bord i kuldamperne.

De store »røvere« var kommet, de mere nøjsomme måtte lægge sig rundt om damperne og samle de koks, som var skyllet over bord, op med ketsjere. Et langsomt og slidsomt arbejde.

– Men den, der kommer først til mølle, får jo først malet.

TYSKUNDERVISNING

I skolen var vi blevet ældste klasse og utroligt bevidste om alt, hvad der foregik omkring os. Enhver lejlighed blev grebet til at diskutere med lærerne. Flere i klassen var nazier, men deres meninger blev respekteret, kravet til dem var, at de skulle være loyale over for kammeraterne.

Vi besluttede at boykotte tyskundervisningen. Læreren truede, tiggede og bad. Det var hans arbejde, det han blev betalt for, og vi var i øvrigt nogle skvaddermikler, der da måtte vide, at nogle af verdens største kulturpersonligheder stammede fra Tyskland. Det affødte andre spørgsmål fra os: Kan De så fortælle os, hvorfor disse kulturpersonligheder lever i landflygtighed eller hvorfor så mange er fængslet?

Hvorfor har man brændt deres værker? Hvorfor har man tømt bibliotekerne for deres bøger og brændt dem på bål i gaderne under Krystalnatten (den nat, da man smadrede jødiske forretninger og brændte de jødiske synagoger af)?

Han var lamslået over, så godt underrettede vi var, men jeg kunne jo ikke så godt fortælle, at tyske emigranter havde leveret krudtet.

Uden al tvivl har snakken gået på lærerværelset, for af og til stillede han os spørgsmål. Men uanset hvad – tysk blev det ikke til. Vi nægtede blankt.

– Jamen, hvad vil I gøre, når I skal til eksamen? Det ville vi overveje. Måske snakke engelsk.

Han var forvirret, og vi foreslog ham, at han svindlede ved eksamenslodtrækningen, når to fag skulle vælges fra. Uden gejst og overbevisning hævdede læreren: – Fremtiden er tysk, derfor skulle vi lære tysk.

Tyskerne vil vinde krigen, hele Europa vil blive tysk, og der vil blive brug for folk, der kan og vil tale tysk.

Inspektøren kom ham til undsætning. Vi var overbevist om, at han stod med krumme tæer og kun sagde det, han mente, der var hans tunge pligt. Han talte uden overbevisning, og vi var ikke i tvivl om hans sindelag; argumenterne faldt til jorden ét for ét.

Vi må have været ret overbevisende.

Ingen drømte om at bruge tvangsmidler eller straf mod os, vi havde måske endog autoriteternes sympati. Tysk blev valgt fra, det blev trukket ud af hatten, ingen undervisning.

Men det viste sig i de mange herlige timer, hvor vi minutiøst fulgte kampene i Norge, at lærerens kone var norsk, og vor anti-pati mod tysklæreren blev nu vendt til noget meget positivt, da ingen lagde skjul på, hvad vi håbede og troede på.